

ДЕМОКРАТСКИ СОЈУЗ

*Изборна програма
(предлог)*

*ПРОМЕНИ
ПРАВДА
ПРОГРЕС*

ИЗБОРНА ПРОГРАМА
(2016-2020)

СОДРЖИНА

Вовед	4
1. Нов модел на развој	7
2. Економски развој	8
а) Безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура	12
б) Развој на мали и средни претпријатија	12
в) Поддршка за „ Start-up“ компании	13
г) Зголемување на конкурентноста	13
д) Вработување во местото на живеење	13
2.1 Реформи на даночниот систем	14
3. Креирање можности за младите	15
3.1 Младите да создаваат и творат во Македонија	16
3.2 Едукација на модерни менаџери	17
3.3 Македонија, држава на информатичари	17
3.4 Шанса за нашите експерти од странство	17
4. Зголемување на наталитетот/развој на селата	18
5. Владеење на правото и реформа на судскиот систем	19
6. Рационална администрација	20
7. Борба против организираниот криминал и корупцијата	22
а) Конфискација и забрана за политичко дејствување	22
б) Расчистување со неправедната и криминална приватизација	22
в)Транспарентност на трошење на Републичкиот и буџетите на локалната самоуправа	23

8. Континуитет во надворешната политика	23
8.1 Преговори за влез во Европската унија	24
8.2 Членство во НАТО	26
9. Одговорно и транспарентно владеење	27
9.1 Промена на изборниот модел и фер избори	27
9.2 Рамноправна застапеност на жените во политиката	28
9.3 Задолжителни дебати на политичките лидери	29
9.4 Решавање на отворените прашања преку дијалог	29
9.5 Праведност и солидарност	29
10. Реформи во одбраната и системот за безбедност	30
11. Професионални и независни медиуми	32
12. Промени во образовниот систем	34
12.1 Негување на културата	37
13. Промени во областа на здравството	37
14. Ефикасна земјоделска политика	40
15. Заштита на животната средина, зелена политика и чист воздух	43
16. Повеќе можности за спорт и рекреација	44

По 25 години самостојност на Република Македонија и по девет парламентарни изборни циклуси, време е да се повлече црта. Да се види до каде сме, што сме постигнале, дали е тоа доволно и можеше ли подобро. Речиси две и пол декади Република Македонија се гради како суверена, независна и демократска држава, обидувајќи се да воведи владеење на правото, пазарна економија, стопански развој, слобода на говорот и афирмирање на основните човекови права и слободи.

Во изминатите години Македонија се соочуваше со огромни предизвици. Се соочивме со воен конфликт, со криминална и неправедна приватизација, со ембарга, со вето за членство во НАТО, со обиди за дезинтеграција, со внатрешни поделби, со негирање на нашите корени, но, успеавме да се справиме.

Македонскиот народ и сите граѓани, се со цврста решителност да ги одбранат основните вредности: СЛОБОДАТА И ДЕМОКРАТИЈАТА.

Македонија, денес повторно е во исклучително турбулентен период.

Аферата „Пуч“ и масовното прислушување на граѓаните, како и информациите за инволвираност на политичката елита во тешки облици на криминал само ја отсликуваат кризата во која западна Македонија.

Македонија е во системска и политичка криза и затоа потребни се реформи на политичкиот систем, одговорност, потребни се промени кои можат да бидат основа за пресврт и градење на просперитетна држава.

Демократскиот сојуз во овие бурни политички времиња, подготвена е да донесе промени и да обезбеди услови за владеење на правото и демократско управување со државните институции и со државата во целина.

Ние сме отворени за соработка со политички партии, граѓански асоцијации, со сите граѓани за да ги надминеме девијациите на системот и да создадеме држава на еднакви можности, еднакви обврски, заеднички просперитет и чувство на заедничка припадност.

Сакаме да создадеме позитивен амбиент и да ја вратиме радоста на лицето на секој граѓанин.

Демократскиот сојуз , Република Македонија ја гледа како држава во која сите граѓани се еднакви пред законот, држава во која процесот на одлучување се одвива во легалните и легитимни институции, држава на одговорни лидери и политичари, способни за компромис и консензус за прашања од национален интерес, држава отворена кон соседите, регионот, Европа и светот.

Неспорно е дека последниве години се спроведени или во тек се серија реформи во речиси сите области, а во некои од нив постигнати се забележливи резултати. Но, и покрај тоа, сведоци сме на голем број негативни процеси и тенденции кои им нанесуваат огромна штета на виталните национални интереси на Македонија, како што се огромната невработеност, емигрирањето на младите луѓе, негативниот природен прираст, брзото социјално раслојување и уништувањето на средната класа, нерамномерниот регионален развој и пасивизирањето на некои региони, висок степен на организиран и институционален криминал, партизиран судски систем, кршење на основните човекови права, како и застој на евро-атланските процеси.

Пред нас е предизвикот да ги насочиме и забрзаме активностите во правец на натамошен демократски и економски развој на државата, афирмирање и имплементирање на европските стандарди и вредности во заштитата на човековите права, владеенето на правото, независноста на судството и јакнењето на цивилното општество.

Демократскиот сојуз се залага Република Македонија да стане дел од ЕУ и НАТО и на идните генерации да им обезбеди живот во благосостојба, сигурност, среќа и еднакви можности за сите.

Политичката мисија на Демократскиот сојуз е остварување на идејата за праведно општество, засновано на принципите на слобода и еднакви можности. Нашите основни вредности се праведноста заснована на почитување на човековите права и уставно загарантираната

еднаквост на сите граѓани. Ние се стремиме кон модерна европска држава на благосостојба и ја застапуваме рамнотежата помеѓу јавниот и приватниот интерес кога се работи на создавање заедничко добро. Наша стратешка цел е да им се врати перспективата на младите луѓе, кои во најголем дел се невработени или со привремено вработување. Друга маргинализирана група се постарите генерации, а демографските трендови очајно повикуваат на пронаоѓање нови форми за нивно вклучување во општеството.

Главна цел на Демократскиот сојуз е квалитетен живот за сите граѓани на Македонија, правна и економски успешна држава, во која на секој граѓанин му е дадена можноста за индивидуален (личен) развој и активно учество во општеството. Од овие причини ние ги вклучуваме младите луѓе во нашите приоритети, бидејќи тие ја претставуваат надежта и иднината на секое општество.

Во нашата визија за Македонија, ќе ги вклучиме сите творечки потенцијали, посебно идеите кои доаѓаат од граѓанскиот сектор, експертите и медиумите.

Нашата визија за годините пред нас е праведна и правична држава „**управувана**“ од владеење на правото, каде постоењето работни и професионални можности, во комбинација со општествено одговорни активности, формираат основа за успешна пазарна економија. Ние се залагаме за технолошки иновации, организациски прогресивна и еколошки одговорна економија.

Демократскиот сојуз смета дека политичките кризи меѓу другото се резултат и на системските недоследности, поради што ќе предложи промени во Уставот и закони за јакнење на одговорноста, но пред сè одговорноста на носителите на јавни функции.

Наш приоритет е воспоставување на систем на одговорно владеење. Предлагаме промени со кои ќе се дефинира одговорноста на носителите на јавни функции (во оваа насока посебно се прецизира одговорноста на претседателот на Владата и министрите, како и на други носители на функции).

Република Македонија и во наредниот период ќе се соочува со бегалци кои доаѓаат од кризните подрачја на Блискиот исток, како и од Африка. Зголемениот број на бегалци, како и инфилтрацијата на можни припадници од терористички организации (ИСИС и др.), претставува сериозен хуманитарен и безбедносен предизвик.

Демократскиот сојуз смета дека активностите околу прифатот и транзитот на бегалците треба да се усогласат со оние на Европската унија, посебно со соседните држави и земјите членки на ЕУ.

Демократскиот сојуз е подготвен да ја преземе одговорноста за иднината на државата.

1. НОВ МОДЕЛ НА РАЗВОЈ

Демократскиот сојуз смета дека на Република Македонија и' е потребен нов модел на развој базиран на следните основни претпоставки:

- целосно раздвојување на законодавната, извршната и судската власт и воспоставување на четврта власт (јавноста) преку слободни медиуми;
- еднакви можности и шанси за сите, како предуслов за демократија;
- креирање на нови вредности кои ќе се базираат на домашно искуство, знаење и капацитети, како и на општите цивилизациски вредности;
- солидарност како основа за мултикултурно граѓанско општество на соживот и толеранција;

- повисоко ниво на вклученост на граѓаните во решавање на клучните прашања;
- слобода на говорот и
- зелена политика за пристојна и одржлива иднина.

Наша бескомпромисна определба е да ги задржиме младите во Македонија преку отворање нови работни места, да понудиме стратегија за побрз економски развој, да се бориме против организираните криминал и корупцијата, да ја јакнеме демократијата и владеењето на правото и да ги промениме состојбите во судството, администрацијата, образованието и, секако, да го деблокираме и забрзаеме влезот на Македонија во ЕУ и НАТО.

Демократскиот сојуз смета дека е неопходна стратегија за **„НОВИ РАБОТНИ МЕСТА“**, како главен предуслов за развој на државата.

Демократскиот сојуз свесен за клучните предизвици со кои се соочува Република Македонија, истите ги претвора во свои програмски определби и нуди конкретни решенија.

2. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Економскиот развој е исклучително важна цел за функционирање на општеството. Тој е главниот индикатор за функционирање на државата, бидејќи го детерминира нивото на благосостојба и е одговорен за инклузивноста и отвореноста на општеството. Покрај амбицијата и креативноста на секој индивидуалец, економскиот развој е есенцијален елемент на економскиот успех со високо додадена вредност. Економскиот развој, меѓу другото, подразбира зголемување на бројот на мали и средни претпријатија, ефикасна употреба на достапните ЕУ фондови, пренасочување на финансиските средства од банките и

другите финансиски институции кон развојот, дефинирање специфични развојни проекти, поефективно законодавство и имплементирање ефикасни мерки за стимулација.

Буџетот ќе биде во функција на развој на државата при што предвидуваме помал Буџет за 300.000.000 евра. Предвидуваме 1 милијарда за изградба на капитални и инфраструктурни објекти, стимулација на извозот, воведување на високи технологии и развој на земјоделието.

Економскиот развој е клучот за надминување на невработеноста и постигнување финансиска стабилност.

Државата мора да обезбеди претприемачка слобода и поволни можности за иницијатива и, во исто време, да избере соодветни економски политики и поддршка на животната средина, со што развојот ќе го направи компатибилен со глобалните и регионални трендови, во функција на зајакнување на националната конкурентност. Во делот на развојот на економијата, еден од главните приоритети ќе биде привлекувањето странски инвестиции. Тоа посебно се однесува на т.н. „Гринфилд“ и „Браунфилд“ инвестиции, зголемување на соработката меѓу странските инвеститори и домашните компании преку т.н. „Офсет договори“, а пред се, изедначување на условите за инвестирање на странските и домашните компании во слободните економски зони.

Демократскиот сојуз смета дека е можен динамичен економски развој, ако се поттикне инвестирањето на домашните во соработка со странски компании.

Со оглед на фактот дека 70 отсто од вработеноста се реализира во малите и средни претпријатија, државата мора да ги охрабри и награди претприемачите и амбициозните луѓе кои ги користат своите иницијативи за создавање поволна бизнис клима и да се овозможи постоењето на економски развиена држава.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за:

1. Формирање на Агенција за претприемништво, поделба по региони како Скопски, централен, источен и западен или вкупно 4, при што секој регион ќе има и стратегија за економски развој;
2. Формирање на бизнис инкубатори и поддршка со проекти и средства до потенцијалните лица за отпочнување на бизнис (наменето пред се за физички лица);
3. Субвенции за микропретпријатија до 3 вработени и 3 милиони денари годишен приход во висина од 5.000 евра;
4. Поттикнување на политики за домашно инвестирање, како и стимулации при извоз на финални производи, полупроизводи и сировини;
5. Поттикнување на воведување на високи технологии во производството и сл.;
6. Формирање на Агенција за истражување на пазарите на стоки и услуги **кои се од дефицитарен карактер**;
7. Либерализација на пазарот за дистрибуција и производство на струја (на овој начин се очекува намалување на цената на струјата за 30%);
8. Гасификација - проект кој мора да ги опфати сите индустриски капацитети и домови;

Демократскиот сојуз нуди решенија за економски развој кои ќе овозможат зголемување на продуктивната вработеност и подобрување на социјалната положба на граѓаните. Само со нови работни места во производството, услужните дејности и туризмот е можно разрешување на проблемите со кои се соочуваат над 35 илјади невработени граѓани.

Демократскиот сојуз како одговор на барањата на голем број граѓани ќе предложи тие на референдум да се изјаснат за промена на работното време.

Работното време да почнува од 07.00 часот и да трае до 15.00 часот, со што родителите ќе имаат можност да се посветат на семејството.

* Нема економски развој без правилно вреднување на трудот на работникот и борба против сиромаштијата.

Според податоците на Светска банка Џини индексот на Македонија (индикатор на нееднаквоста), кој е над 40, на скала од 0 до 100, е највисок во цела Европа и земјите од поранешниот СССР. Расте процентот на граѓаните кои својата финансиска ситуација ја перцепираат како влошена. Трошоците на едно семејство за пристојно поминат месец се далеку над просечната заработка. За жал, се повеќе македонски граѓани живеат на кредити, кои се потешко се враќаат.

Демократскиот сојуз ќе работи на зголемување на стандардот на граѓаните преку подигнување на вредноста на трудот на работникот и преку создавање услови за:

- **Минимална плата од 300 евра, односно 18.000 денари.**
- **Најниска пензија од 200 евра, односно 12.000 денари.**
- **Усогласување на социјалната помош со растот на платите (нејзино двојно зголемување)**
- **Формирање на станбен фонд, чии средства ќе бидат наменети за решавање на проблемот со домување на млади брачни двојки, како и за изградба, доизградба или реконструкција на куќи во руралните средини.**
- **Воведување на евтината дневна тарифа за електрична енергија**
- **Усогласување на пензиите и платите согласно инфлацијата и зголемените животни трошоци**

а) Безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура

Добрите комуникациски и транспортни политики се неопходни за полесно поврзување на сите краеви во државата. Преку патишта, железници и други видови на инфраструктура, ќе се намали растојанието меѓу луѓето и меѓу пазарите и на тој начин ќе се постават основите за економски развој и напредок, повеќе вработувања и населувања низ целата држава.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди Македонија да има безбедна, ефективна и еколошки развиена инфраструктура, што ќе поттикне инвестиции низ целата државата и со тоа ќе се спречи концентрирањето на целиот капитал и жители во главниот град. Сметаме дека ова е важен предуслов за привлекување инвестиции во нови производствени капацитети на домашни и странски компании, вложување во туризмот и услужните дејности.

Поддршка на проектите за изградба на инфраструктура во општините, посебно изградба и реконструкција на патната мрежа, снабдување со вода, канализациона мрежа, опфаќање на атмосферска вода, пречистителни станици, каналска мрежа за заштита од поплави и друго.

Демократскиот сојуз ќе предложи Стратегија за изградба на топлификациони системи во сите градови и населени места со користење на гас и други видови на енергија кои не ја загрозуваат животната средина.

б). Развој на мали и средни претпријатија

Демократскиот сојуз ќе ги подобри условите за малите и средни претпријатија и ќе го поттикне претприемништвото преку инвестирање во центри за истражување и развој на иновации и технологии, а посебно од областа на информатичките науки.

Во оваа насока стимулациите ќе бидат во функција на отварање и развој на малите и средни компании.

в). Поддршка за „Start- up“ компании

Зголемување и обезбедување субвенции, грантови и кредити за „Start- up“ компании, бидејќи сите, а особено младите иноватори и претприемачи треба да бидат поддржани со финансиска помош преку „Start- up“ кредити и разни видови микро кредити наменети за формирање компании од овој вид.

Проекциите се дека за 5 години можат да се отворат над 30 000 мали фирми со по 3-5 вработени.

г). Зголемување на конкурентноста

Поттикнување (преку кредити, заеми, стручна помош и сл.) за формирање мали **фирми кое ќе подготвуваат проекти** заради конкурентност на ИПА и другите фондови на ЕУ, како што се ЦИП фондовите и ФП-7 фондовите за конкурентност и иновации.

Помошта од ЕУ не се искористува во целост, пред сè поради немање на проекти, затоа потребно е да се формираат фирми за консалтинг услуги.

д). Вработување во местото на живеење

Демократскиот сојуз ќе имплементира активни економски и индустриски политики кои ќе осигурат населби и региони со можности за вработување низ целата земја, силни групи на компетентност и подобра рамнотежа меѓу регионите. Со политика на рамномерен регионален развој значително ќе се намали и внатрешната миграција, на релација, не само село - град, туку и град - главен град.

Домашното производство и домашните компании мораат да добијат приоритет, како и оние кои што ќе имаат соработка со странски компании и ќе произведуваат стоки за извоз.

2.1 Реформи на даночниот систем

Демократскиот сојуз ќе направи целосна анализа на даночниот систем и во консултации со бизнис заедницата ќе ги дизајнира реформите, притоа, ќе се ориентира кон:

- поедноставување на даночната политика
- поголема транспарентност и
- приспособување кон глобалните трговски текови и модерните деловни практики.

ДС смета дека **корпоративниот даночен систем** може и треба да биде средство за унапредување на стопанскиот амбиент во РМ. Во таа насока кај оданочувањето на добивката, предлагаме модел на данок на добивка на корпорации, што значи на оданочување да подлежат само корпорациите, а другите субјекти да бидат опфатени со персоналниот данок на доход. Целосно ќе се ревидира даночната основа (добивката/профитот), со тоа што со разни даночни олеснувања примарно ќе се обезбеди РМ да постане место за креативност и високотехнолошки индустрии. Наша долгорочна стратегија ќе биде задржување на ниските и рамни стапки на оданочување.

Во однос на **персоналниот данок од доход** ДС ќе се заложи за промени во три насоки. **Прво**, со овој данок треба да се опфатат лицата што вршат регистрирана дејност, а се опфатени со законот за добивка, но само за личните примања за кои може да се утврди дека се плата за сопствениците на претпријатија, дукани и сл. по основ на самовработување.

Второ, во однос на **ослободување од плаќање на овој данок** за лицата со ниски приходи и во зависност од нивната специфичност. За таа цел ќе се заложиме за:

- зголемување на основницата за ослободувања (до 12 просечни плати остварени во стопанството на РМ-264 000 ден., наспроти сегашните 82 000 денари);
- ова ослободување да се зголеми со дополнителни фактори за издржувани лица (за брачен другар 0,5 и за деца од 0,5 до 1,5 во зависност од бројот на деца) и инвалидни лица.

Трето, заради унапредување на неговата ефикасност во корелација со локалниот економски развој и поддршка на процесот на децентрализација, со отстапување на овој данок во целосна ингеренција на општините. Ова значи дека ние овој данок ќе го направиме да биде општински данок, данок кој општините сами би го наплатувале и определувале даночни стапки во рамки утврдени со закон во зависност од локалните состојби. Со тоа ќе се овозможи вистинска фискална децентрализација, односно самостојност на општините во финансирање на општествените дејности (образование, социјала, спорт и култура), наместо досегашните блок дотации кои сега општините ги добиваат од централниот буџет.

3. КРЕИРАЊЕ МОЖНОСТИ ЗА МЛАДИТЕ

Од осамостојувањето досега, можностите за младите да најдат работа, да си обезбедат дом и да создадат семејство, се намалени, речиси и ги нема. Затоа, денес Македонија се соочува со масовно отселување на млади луѓе, и не само „одлевање на мозоци“, туку и на работна сила, поради системско уништување на условите за пристоен живот. Младите како да ја губат надежта за европска Македонија, па затоа својот пат го насочуваат кон Европа или во прекуокеанските држави.

Демократскиот сојуз има план и намера да го спречи овој тренд и да им обезбеди на младите европски услови за живот, тука во Македонија.

Ние имаме план да обезбедиме стабилна држава, демократски институции, владеење на правото, силен социјален систем и животен стандард за пристоен живот.

Време е да инвестираме во младите!!!!

3.1 Младите да создаваат и творат во Македонија

Со цел да стекнат работно искуство кое им е потребно за развој на нивните кариери, **Демократскиот сојуз ќе воведо стручно (практично) усовршување на дипломираните студенти во Република Македонија.**

Демократскиот сојуз преку посебна програма ќе им овозможи на дипломираните студенти, за нивно стручно и практично усовршување да имаат право на стажирање (со надомест) од една година во струката, а трошокот за стажирање да биде покриен од страна на државата. Со активна соработка меѓу државата, работодавачите, Агенцијата за вработување и универзитетите, ќе им помогнеме на младите луѓе што поскоро да станат економски активни граѓани.

Време е да инвестираме во младите, да им помогнеме да стекнат работно искуство кои им е потребно за да ги започнат своите кариери, со што ќе создадеме можност тие целосно да допринесат за јакнење на нашата економија.

Ќе креираме СТРАТЕГИЈА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА МЛАДИ, преку создавање на посебен фонд, во кој ќе се влеваат **2%** од Буџетот на РМ, преку кој ќе се создаваат услови за вработување, решавање на станбени прашања, ќе се обезбедуваат стипендии за спортисти, млади уметнички дејци и сл.

За да ги охрабриме компаниите да вработуваат млади ќе обезбедиме пауза од 12 месеци за плаќање на придонеси за вработување. Нема да се плаќаат придонеси за сите вработени на возраст од 18 до 24 години. Придонесите за здравствено и пензиско осигурување во износ од 3000 денари за секој месец, ќе бидат на товар на Буџетот на Република Македонија.

3.2 Едукација на модерни менаџери

Знаење. Клучниот и основен предуслов за натамошен развој на целото македонско општество е инвестирањето во образовниот систем, почнувајќи од градинките, па се' до универзитетите и институтите за научни истражувања. На македонската економија и' е потребна технолошка модернизација и капитал, што неизбежно ќе доведе до зајакнување на улогата на знаењето во економскиот развој. **Токму ова е причината зошто наш одговор на опасноста од економска криза треба да биде креирањето на успешна земја која ќе се заснова на конкуритивност и развој на науката и технологијата. Само добро едуцирани менаџери можат компаниите да ги водат кон успех.**

3.3 Македонија, држава на информатичари

Информатичко општество на можности. Развивање на информатичките вештини за обработка и управување со информации е клучен фактор за конкуритивност. Услугите на информатичкото општество се право на граѓаните. **Покрај другото, отворањето на нови фирми со квалифицирани програмери, обезбедува огромни финансиски и други предности, но пред се отвора можности за работа на младите информатичари, кои Македонија ќе ја направат информатичка сила.**

3.4 Шанса за нашите експерти од странство

Давање на поволни услови за ангажирање на експерти кои работат во странство и нивно вклучување во домашните компании, посебно во компании кои ќе применуваат високи технологии, развој на информатичка дејност, како и консалтинг услуги (подготовка на проекти и сл.).

4. ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА НАТАЛИТЕТОТ / РАЗВОЈ НА СЕЛАТА

Меѓу сите промени кои се случуваат во светот, ниту една не е поважна од онаа која се однесува на нашите лични животи. Во тек е глобална револуција во начинот на кој размислуваме за себе и со кој воспоставуваме врски и односи со другите. Сепак, **семејството е вредност за која вреди да истраеме и да не дозволиме да биде загрозна или уништена од новите трендови. Само пристојни услови за живот, можат да ги поттикнат младите да засноваат семејства и да ги продолжат македонската култура и традиција.**

Најновите податоци за состојбата со natalitetot во Македонија покажуваат дека нашата земја демографски старее. Општопознато е дека клучна улога за намалениот natalitetot имаат економските услови, изразени преку нискиот животен стандард, несигурноста на работното место и зголемените трошоци за живот, кои водат кон загрозување на животната егзистенција на брачните парови, а тоа пак влијае на ограничување на бројот на деца. Станбеното прашање, паричните примања и вработеноста се значаен предуслов во носењето одлука за основање на семејство.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за зголемување на natalitetot во Р.Македонија, и тоа преку:

- давање приоритет за вработување на млади брачни парови,
- обезбедување не само субвенции, туку и поволни станбени кредити за младите брачни парови и, најважно
- модернизација на селата и создавање услови за живот на село.

Преку изградба на модерни патишта и водоводи, здравствени и образовни центри, ефикасна механизација, бенифицирана нафта, како и поволни кредити за изградба на куќи, **селото ќе го направиме достоино место за живеење, работа и остварување на останатите потреби на граѓаните кои се определиле да живеат и создаваат на село.**

Демократскиот сојуз Програмата за урбанизација и развој на селата ќе ја заснова и на искуствата во Словенија и политиките на ЕУ (селски туризам, бенифицирано производство и др.)

5. ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО И РЕФОРМА НА СУДСКИОТ СИСТЕМ

Владеењето на правото е загрозено поради целосна партизација на институциите, при што имаме целосно неефикасен судски систем и политичка интервенција на извршната во судската и во законодавната власт.

Судовите се под силно политичко влијание. Републичкиот судски совет е претворен во моќен политички инструмент за избор и разрешување на судиите, но и институција преку која често препознаваме политичко и партиско влијание кое се пренесува и одразува не само врз изборот на судиите, туку и низ процесот на судење и одлучување.

Предвидуваме генерален реизбор на сите судии и обвинители и нивен реизбор на секои 7 години.

Правните реформи кои досега се спроведоа во насока на институционалните гаранции за независноста на судството, се покажаа недоволни и неефикасни за ослободување на судството од странични влијанија. Станува се' поочигледно дека мора да се бараат суштински механизми преку кои судскиот систем би бил вистински заштитник на човековите права, но и средство за ограничување на власта. За Демократскиот сојуз, нема посуштински механизам, освен искрената намера на сите политички чинители за воспоставување вистински слободно и независно судство ослободено од партиски влијанија и притисоци.

Како најголем проблем ги гледаме судските процеси кои предолго траат (бавноста на судовите), нееднаквата судска пракса,

политизацијата, како и се поголемиот број на монтирани процеси кои добиваат „судски печат“.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за поефикасно и побрзо судство (реално и структурно ослободено од притисоците на дневната политика). Реформата на судството е клучна за реформа на целото македонско општество.

Изборот на судии ќе се врши врз основа на стручност и компетентност, во транспарентна постапка и пред медиумите.

Демократскиот сојуз ќе направи реформа на казнената политика и законодавство, при што најмалку за 50% ќе ги намалиме паричните казни за физичките лица и фирмите.

Постојаноста на законите е гаранција за правна сигурност на граѓаните и предуслов за домашни и странски инвестиции.

Сведоци сме дека законските решенија не се носат како резултат на општествените промени или на реалните потреби на граѓаните, туку заради остварување на нечији лукративни интереси. Праксата на носење инстант законски решенија мора да престане.

Нашата цел е квалитетно законодавство и затоа Демократскиот сојуз ќе воведо транспарентност во процесот на креирање на законски решенија во кој ќе бидат вклучени сите релевантни фактори и засегнати страни.

Новата власт во Република Македонија мора да изгради систем со кој ќе гарантира постојаност на системските закони.

6. РАЦИОНАЛНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Администрацијата е гломазна, нестручна и неефикасна. Во неа се регрутираат партиски кадри врз основа на “spoils” системот, наместо врз “merit” критериумите. Најкомпетитивните млади и образовани кадри, со дипломи стекнати на престижни универзитети, со меѓународно признато знаење и вештини, со активно познавање на странски јазици, ја напуштаат земјата, која се соочува со “brain drain”

феноменот, односно со масовен одлив на млади и способни интелектуалци.

Република Македонија веќе се соочува со потребата од европски профил на администрација, бидејќи формалното воведување на стандардите на ЕУ уште повеќе ќе се засили во моментот на отворање на поглавјата. Дури тогаш ќе се види немоќта на сегашната армија вработени кои што се влезени во институциите врз основа на партиски или етнички клучови, бидејќи партиските војници и' се лојални на партијата која што ги вработила, а не на законите и на граѓаните на кои треба да им служат.

Република Македонија во својата регулатива мора да вгради и во практиката да применува европски критериуми за прием и напредување во јавната и во државната администрација, бидејќи таа е костурот на правната држава и моторот на реформите.

Демократскиот сојуз ќе работи на создавање рационална администрација, што подразбира пакет реформи во сите делови на државна организација, почнувајќи од, **намалување на бројот на пратениците од 123 на 90, намалување на Владиноот кабинет за 50%, намалување на бројот на државни агенции, како и бројните регулаторни тела.**

Демократскиот сојуз е за рационализација и модернизација на администрацијата заради нејзино европско делување, зголемување на ефикасноста и намалување на трошоците, но реформата ќе значи и „сигурна и добро платена администрација“.

При вработувањата (во јавна и државна администрација) целосно ќе се елиминираат партиските влијанија (и списоци), тоа ќе се одвива транспарентно и врз основа на јасни критериуми, при што првичната селекција ќе се одвива врз три основи:

- просек на оценки од завршените студии,
- време на чекање за вработување по дипломирањето и
- Универзитетот на кој дипломираше (согласно Шангајската

листа)

Овој модел ќе се применува и за вработувања со средно образование и друг вид на стручни квалификации.

Во Кривичниот законик ќе предвидиме казна од најмалку година дена затвор за секој што партиската или друга позиција во власта ќе ја злоупотреби за кршење на критериумите за вработување.

7. БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈАТА

а). Конфискација и забрана за политичко дејствување

Демократскиот сојуз ќе ја зголеми ефикасноста во борбата против организираниот криминал и корупцијата. Неминовно е да се изгради ефикасен систем за борба против овие две големи зла, како еден од предусловите за разбивање на криминалните врски меѓу бизнис-лоби групите и политичарите, како и елиминирање на разорното дејство на организираниот криминал.

Енергична борба против организираниот криминал, посебно против злоупотребата на власта и довербата на граѓаните. Независна и непристрасна истрага за сите сомнителни случаи.

Конфискација на имотот стекнат на криминален начин и злоупотреба на функцијата и враќање на украденото на граѓаните.

Забрана на политичко дејствување (најмалку 10 години) за сите оние кои ја злоупотребиле власта и се стекнале со капитал, ги кршеле основните човекови права (преку прислушување и сл.).

б). Расчистување со неправедната и криминална приватизација

Ревизија на приватизацијата преку ефективна судска постапка во сите случаи на незаконско преземање на сопственост и капитал (без временско ограничување и застареност).

Приоритет ќе се даде на ново создадената, “криминална, политичко-бизнис елита“, која според проценките во последните 10 години одлеа над 600 милиони евра од парите на граѓаните.

Мораме да дојдеме и до општествен договор за праведна распределба на останатиот имот од државните компании кои ќе се приватизираат. За таа цел, се залагаме за разумен, стратешки дефиниран концепт и се спротивставуваме на несовесната и брза продажба на компаниите во кои државата е најголем акционер, кое често пати се случува со елементи на висока корупција.

Посебно ќе бидат предмет на анализа големите инвестиции, изградба на патишта, увоз на опрема и др.

Составен дел на оваа Програма е и Проектот за декриминализација („ДЕКРИ“)- војна против криминалот, чија имплементација е клучна за развој на државата.

в). Транспарентност на трошење на Републичкиот и буџетите на локалната самоуправа

Ќе обезбедиме целосна транспарентност на трошењето на парите на даночните обврзници, при што ќе воспоставиме систем и за контрола на трошењето на буџетите на локалната самоуправа.

8. КОНТИНУИТЕТ ВО НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА

За Демократскиот сојуз, врвни приоритети во надворешната политика беа и останаа **влезот во Европската Унија и во НАТО**.

Демократскиот сојуз одговорно и смело ќе влезе во разрешување на отворените прашања со соседите и ќе развива добри и пријателски односи со сите.

Во поглед на нашиот јужен сосед за „разликите околу името“, Демократскиот сојуз изминатите години афирмираше **Стратегијата за фазно решавање на спорот** која доби меѓународна поддршка и за нас

оваа Стратегија ќе биде основа за градење на државен консензус, односно “сојуз на сите политички сили, граѓанството и невладините организации“ за разрешување на спорот со Грција. Ќе организираме **Консултативен референдум** на кој граѓаните ќе се изјаснат дали се за компромис, со цел Македонија да стане членка на НАТО и Европската Унија. Таквото изјаснување ќе обезбеди услови и мандат за побрзо, посуштински и со директен легитимитет да разговараме, со цел да се најде прифатливо решение.

Нагласуваме дека Демократскиот сојуз нема да преговара за нашиот национален идентитет, за македонскиот јазик, или да прифати промена на Уставот на Република Македонија во таа насока.

Компромисното решение не смее да го загрозува нашиот национален идентитет и јазик, да иницира промена на Уставот, промена на пасошите и сл.

8.1 Преговори за влез во Европската унија

Реформите кои се прават за достигнување на стандардите на ЕУ и НАТО се „движечка сила“ на сите позитивни процеси во Македонија.

Овие стратешки цели за влез во ЕУ и НАТО не се само наши. Тие ја имаат силната и недвосмислена поддршка на најголемиот број граѓани и политички партии. Се разбира, воочлив е отворениот или прикриен отпор на одделни структури со монополски и доминантни позиции во различни сектори на општествениот живот, вклучувајќи ги и бизнисот и медиумите, а особено на оние со коруптивно и криминално однесување, на кои не им одговараат високите европски стандарди на законско, транспарентно и одговорно работење.

Пристапните преговори за членство во ЕУ треба да отпочнат што е можно поскоро, меѓу другото и за да се зајакне довербата кај македонските граѓани во процесот на проширување и да се зачува кредибилитетот на самата Унија. Засилениот фокус кон земјите од Западниот Балкан е нужно за да се овозможи конечно финансирање на

евроинтегративните процеси. Убедени сме дека идејата за Обединета Европа е најполезна процес за РМ, но и за целиот наш регион.

Оттука, ДС ќе се спротиставува на секое попречување, неразумно и неодговорно политичко дејствување кое го доведува во прашање просперитетот на РМ на евроинтегративен план, нејзиното успешно изодување на патот кој води онаму каде што историски, културолошки и цивилизациски припаѓаме.

Нашиот став е дека тесните партиски и лични интереси предизвикуваат штета за земјата од енормни размери и мора да се анулираат во име на највисоките државни и граѓански цели кои треба да бидат на врвот на агендата на секоја разумна и политички одговорна влада.

Демократскиот сојуз во многу наврати досега го иницираше **Пристапниот дијалог на високо ниво помеѓу Република Македонија и ЕУ**, кој до неодамна беше во застој, но нагласуваме дека овој дијалог не може да ги супституира преговорите со ЕУ за што треба сите да придонесеме и да преземеме дел од одговорноста.

Македонија има потенцијал и Демократскиот Сојуз ќе настојува со сите капацитети и во претстојниот период проактивно да дејствува за унапредување на европската перспектива на државата. Иднината на Македонија (Македонија како дел од Европа) не смее да виси на стаклени нозе поради некакво политичко неразумие и отсуство на чувство за одговорност.

ДС ќе се залага за **натамошно етаблирање на државата на меѓународен план**, чијшто кредибилитет во изминатиов период беше сериозно разнишан, инсистирајќи на доследно адоптирање на меѓународните принципи и стандарди, поттикнување и интензивирање на реформите и функционирање врз постулатите на правната држава и владеењето на правото.

Стратегијата на ДС за **фазно решавање на спорот** доби силна меѓународна поддршка. Отворените билатерални прашања не би

требало и во иднина да претставуваат пречка за отпочнување на пристапните преговори со ЕУ. Потребно е да се дозволи преговорите да течат паралелно со разговорите за спорот со името наметнат од нашиот јужен сосед, со кого РМ настојува да гради партнерски односи во рамки на ЕУ и во НАТО.

Постојната статус – кво ситуација не ѝ оди во прилог на Република Македонија и на нејзините граѓани, ниту пак, на државите кои веќе се дел од европското семејство. Интеграцијата на РМ и на останатите земји од Западниот Балкан дополнително ќе ја збогатат Унијата во различни форми и што е уште позначајно, ќе обезбеди постигнување на **трајна стабилност и безбедност и ќе резултира со просперитет за сите нејзини граѓани.**

8.2 Членство во НАТО

Демократскиот сојуз во своите настапи ја потенцира неопходноста од што поскоро интегрирање на РМ во Северно Атланската Алијанса.

Веќе години наназад Република Македонија учествува во меѓународни мировни мисии (ISAF, Iraqi Freedom, EUFOR Althea), продолжува со реализација на акционите планови за членство во Алијансата и со спроведување на севкупните домашни реформски процеси, неопходни за добивање покана за членство во НАТО.

Натамошното калкулирање по однос на прашањето за влез на РМ во НАТО овозможува да се појават доста безбедносни ризици кои може да имаат далекусежни последици врз домашните економски и политички текови. Терористичките напади во Куманово, како и бегалската криза што ја зафати РМ, само ја потврдува тезата дека пристапувањето на РМ во ЕУ и во НАТО не е ништо друго, туку повеќе од нужен императив.

Јасно е дека пред Република Македонија, се наоѓаат големи предизвици, а справувањето со нив го детерминира и нејзиниот статус во европскиот и во евро-атлантскиот круг на држави.

Демократскиот сојуз ќе настојува целосно да ги адресира тековните развојни предизвици со кои земјата се соочува на национален, регионален и на меѓународен план и како и низ своето досегашно дејствување, како партија која се разликува по своите ставови и активности, да понуди ефикасни решенија за нивно надминување, водејќи се притоа, од искрените и неуморни заложби за евроинтегративен напредок на Република Македонија.

9. ОДГОВОРНО И ТРАНСПАРЕНТНО ВЛАДЕЕЊЕ

Време е Република Македонија да добие Влада која ќе гарантира дека е фокусирана на луѓето на кои и треба да им служи.

Потребна е Влада која ќе ја обнови довербата во нашата демократија и оправда довербата на граѓаните.

9.1 Промена на изборниот модел и фер избори

Република Македонија циклично запаѓа во длабоки политички кризи кои имаат негативен одраз врз владеење на правото, основните човекови права и слободи, демократскиот развој, стабилноста на државата, економскиот развој и евро-атланските процеси.

Овие кризи покрај другото се и поради изборниот модел, односно поделбата на Македонија на 6 изборни единици, со кои се обезбедува доминација на една политичка партија, која во пракса воспоставува “еднопартиски систем“, суспендирајќи ги законодавната и судската власт, без механизми за контрола и одговорност на извршната власт.

Доколку Македонија биде една изборна единица повеќе партии ќе бидат застапени во Собранието, при што неминовно ќе биде потребна соработка и коалицирање при практикување на власта, но пред сè ќе јакне одговорноста во одлучувањето и владеење на правото.

Демократскиот сојуз предвидува Република Македонија да биде една изборна единица со пропорционален изборен модел и реформи за демократизација на политичките партии.

Со промените ќе се обезбеди состав на Парламентот кој ќе биде реален одраз на волјата на граѓаните, но и во голема мера ќе се стеснат можностите за кршење на изборните правила, како и друг вид изборни нерегуларности.

Со оваа промена ќе се создадат основни предуслови за практична „демонтирање на едностранскиот систем“ и воспоставување на многу поодговорна власт, која ќе води сметка за државните и интересите на граѓаните.

Фер избори се основата на секоја демократија. Ќе и овозможиме на Државната изборна комисија потребни ресурси за да може непристрасно и независно да истражува измама со гласови и притисок за гласање, нелегално финансирање и слични закани за слободни и фер избори. Секој инцидент со изборна измама мора да биде санкциониран.

9.2 Рамноправна застапеност на жените во политиката

Демократскиот сојуз како партија на центарот, негува принципи и вредности кои се против секаков вид на дискриминација (пол, возраст, вера и сл.) и се залага на сите да им се дадат еднакви можности за учество како во општествениот, така и во политичкиот живот.

Веруваме дека капацитетите и квалитетите на една личност без разлика дали станува збор за маж или жена, мора да добијат рамноправен третман и затоа **ДС ќе обезбеди услови за рамноправна застапеност на жените во политиката и не само на изборните листи, туку и при избор и именување на носители на јавни функции, членови на управни и надзорни одбори и сл.**

9.3 Задолжителни дебати на политичките лидери

Изборите се време кога граѓаните треба да се информираат повеќе за политичките партии, нивните лидери и нивните политики и програми. Во изборните дебати помеѓу лидерите ќе се одговара за сите клучни прашања и решенијата кои ги нуди секоја партија поединечно.

9.4 Решавање на отворените прашања преку дијалог

Демократскиот сојуз верува во отворен јавен дијалог како најдобар начин за потрага по решенија на проблемите и создавање општествен консензус за заедничките прашања.

Во оваа насока неопходно е јакнење на парламентарната демократија, при што Демократскиот сојуз се залага за:

- поголема транспарентност и демократија во партиите;
- воведување на една изборна единица со отворени листи;
- користење референдум за реализација на граѓанските иницијативи и
- воведување на можност и за електронско/интернет гласање.

9.5 Праведност и солидарност

Правдата како вредност кон која се стремиме, претставува група на вредности која ги подразбира еднаквоста, слободата и солидарноста, кои ја претставуваат азбуката на прогресивната европска мисла по француската револуција.

Праведно општество е она кое им овозможува на своите членови да уживаат во плодовите на нивниот труд, кои земаат учество во одлуката за поделба на додадената вредност (добивката) и уживаат апсолутна слобода на мислата, изразувањето и движењето.

Демократскиот сојуз ќе обезбеди услови за правилен општествен развој, кој нема да биде деградиран со одземање на права и слободи,

туку ќе делува солидарно со оние кои имаат потреба. Во исто време ние ќе го зајакнеме контролниот систем, така што ќе ја минимизираме злоупотребата на социјалните права и ќе обезбедиме помош на оние на кои навистина им е потребна.

Демократскиот сојуз го застапува концептот на широка општествена коегзистенција (соживот) и соработка, која им помага на луѓето со различни ставови, верувања, религии и култури да формираат решенија за предизвиците на општеството. Единствениот начин успешно да изградиме мултикултурно граѓанско општество на соживот и толеранција, е сите еднакво да работиме на тоа. Затоа, треба да живееме заедно и да ги почитуваме нашите различности.

10. РЕФОРМИ ВО ОДБРАНАТА И СИСТЕМОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ

Европските стандарди во македонската одбрана се condition sine qua non за влез во НАТО. Република Македонија беше и остана посветена на реформите. Се работи за процес на континуирано следење на реформските зафати во НАТО, како гаранција дека по разрешувањето на спорот со Грција, подготвени и компатибилни ќе влеземе во него.

Убедени сме и веруваме дека приемот на Република Македонија во НАТО ќе ги зголеми нашите шанси за побрзо интегрирање во ЕУ, односно започнување и завршување на пристапните преговори за влез во ЕУ.

Република Македонија ќе продолжи со активната партиципација во меѓународните мировни мисии, докажувајќи се како de facto член на НАТО и ќе ја прошири и продлабочи соработката со стратешките партнери, пред сè со САД, ЕУ и со НАТО.

Ќе предложиме нов систем за основите на безбедноста на државата.

Реформа на безбедносниот систем, како гаранција за стабилноста, суверенитетот и територијалниот интегритет, како и унитарниот карактер на државата. ДС ги нуди следните решенија:

- **Формирање на Совет за национална безбедност** составен главно од експерти и во кој би требало да се влеваат сите безбедносни информации.
- **Враќање на позорната служба (позорници), со цел зголемување на безбедноста на граѓаните, како и нивниот имот (станови, возила и др.).**
- **Формирање на оперативно-технички центар под контрола на Парламентот, со цел запирање на праксата на незаконско прислушување, а со тоа и загрозување/кршење на основните човековите права. Овој “прислушен центар“ треба да биде сервис за разузнавачките служби, борбата против тероризам, организиран криминал и др.**

Демократскиот сојуз смета дека итно мора да се спроведат одредени системски промени кои ќе обезбедат поефикасно работење на службите во функција на поголема безбедност на државата, но и во насока на обезбедување суштинска цивилна контрола на службите за безбедност.

11. ПРОФЕСИОНАЛНИ И НЕЗАВИСНИ МЕДИУМИ

Без јавност, без слободни медиуми, нема демократија, нема развој.

Состојбата во и со медиумите ја оценуваме како загрижувачка. Тие се под силно влијание на владеачките партии и олигарсите. Нивните сопственици имаат целосна контрола врз нивната уредувачка политика, (зло) употребувајќи ги за сопствени лукративни и политички цели, а не за објективно информирање на граѓаните за настаните кои што ги засегаат. Преку медиумите што ја поддржуваат власта не само што тешко се доаѓа до фактите и вистината, туку преку нив се дезинформира и се' повеќе доминира партиската пропаганда со беспопштедно оцрнување на политичкиот противник. Со тоа целосно се изместува основната функција и примарната цел на медиумите.

Новинарската професија е злоупотребена, и голем број од провладините медиуми не работат според професионалните и етички стандарди. Политичките и бизнис елити ги узурпираат медиумите за промовирање, пред се, на нивните партиски и бизнис интереси, со што му штетат на процесот на непристрасно јавно информирање и ги загрозуваат елементарните медиумски слободи. Политичките и медиумски моќници ги отстранија професионалците од медиумите, а на нивно место поставија послушници подложни на притисоци и необучени „новинари“. Заради непочитување на елементарните работнички и синдикални права, а поради економската и егзистенцијална зависност, новинарите се принудени да пренесуваат лаги и невистини, еднострано да информираат, што ја компромитираат професијата и професионалните стандарди. Дигнитетот на професијата е целосно згазен, поради што е неопходно системско поставување на европските стандарди во функционирањето на медиумската заедница и медиумската практика.

Неопходни се итни и темелни промени во медиумската сфера. Нашата држава не може да биде развиена европска демократија без самостојни и независни медиуми, како „куче-чувар“ и беспопштеден критичар на неповолните општествени состојби и појави.

Потребен е концепт за целосна трансформација на Македонската радио телевизија, користејќи ги светските искуства радиото и телевизијата треба да прераснат во јавен сервис кој ќе информира, едуцира и афирмира демократски принципи.

ДС смета дека нема потреба граѓаните и компаниите и понатаму да ја финансираат политичката кампања на партиите на власт, преку плаќање на радиодифузна такса од 190 денари. Поради тоа, Демократскиот сојуз ќе ја укине радиодифузната такса, а финансирањето да се одвива преку Буџетот.

Демократскиот сојуз ги разбира и поддржува иницијативите на здруженијата и синдикатите на новинарите за целосна декриминализација на клеветата и навредата, но истовремено инсистира на почитување и заштита на **вистината и човековото достоинство**, на интегритетот и дигнитетот на човекот, без оглед на расна, политичка, етничка, родова, верска, социјална, или сексуална припадност.

Треба да се разгледа можноста рекламирањето на владините проекти и оние од јавен интерес, да бидат бесплатни за Јавниот сервис и за комерцијалните медиуми, односно да се разгледаат можностите како и на кој начин ќе бидат покриени трошоците за оваа активност и на медиумите.

Демократскиот сојуз се залага за долгорочни и системски решенија, кои значат коренити реформи, при што за ДС е прифатлив концептот понуден од ЕУ за реформи во медиумската сфера, како и формирањето на саморегулаторни тела.

12. ПРОМЕНИ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ

Целта на реформите во образованието е да им се овозможи на сите граѓани да развијат вештини и стекнат знаења со кои понатаму ќе ја осигураат својата егзистенција. Наша цел е да се обезбеди бесплатно образование за сите оние коишто сакаат да учат, а истовремено од нашите училишта и универзитети да излегуваат компетентни и слободоумни млади луѓе.

Широките знаења се добра основа за специјализација во различни области, како битен предуслов за постигнување врвни резултати во науката, економијата и воведувањето нови технологии во производството.

Демократскиот сојуз ќе предложи промени во основното, средно и високо образование, со цел тоа да биде поквалитетно, покомпетитивно, порационално и пофлексибилно. За да се постигне тоа, треба да се имаат во вид успешните модели на образование (Финска, Англија, САД и др.)

Демократскиот сојуз смета дека Македонија треба да се развие во општество на луѓе со многу вештини. Вештините се нашиот најзначаен државен ресурс. Секој поединец треба да поседува различни вештини, бидејќи едностраните вештини не се доволни за балансиран развој на општеството. Глобализацијата, интернационализмот и брзата промена на знаењето бара од нас да ги унапредуваме, подобруваме и развиваме нашите вештини. Ние го поддржуваме доживотното учење и креативноста. Наша стратешка идеја е континуирано унапредување на образованието и вештините на граѓаните. За Демократскиот сојуз од исклучителна важност е воспоставување на динамична врска на образованието со пазарот на трудот и потребите на стопанството.

Целта на Демократскиот сојуз е да понуди образовен систем кој ќе обезбеди индивидуално, висококвалитетно учење насочено кон луѓето, кое ќе трае низ целиот живот. Образованието треба да се развива, без оглед на материјалната состојба на

учениците/студентите и нивните родители. Истражувачката дејност на Македонија треба да биде најдобра во регионот.

За Демократскиот сојуз клучни промени во образованието се:

- Намалување на максималната бројка на ученици во класовите;
- Зголемување на бројот на часови на предметите по уметност и занаетчиство. Земјата има богата и позната традиција во овие области и истата мора да се развива и негува;
- Постојано усовршување на наставниците и професорите преку различни обуки, семинари, работилници, курсеви и сл.;
- Подобрување на училишната клима и односот кон процесот на образование со активно вклучување на родителите, учениците, професорите и менаџерските тимови;
- Креирање на наставната програма според структурата на учениците (нивниот афинитет кон уметност, јазици, математика и сл.), односно задолжителната наставна програма да опфаќа 50 отсто, а останатиот дел да ја составува менаџерскиот тим на училиштата и наставниците, преку идентификување на сегашните и идни потреби од знаења и способности;
- Воведување на задолжително сексуално образование во основните и средни училишта;
- Воведување на претприемништвото и бизнисот како редовни предмети во основните и средни училишта, давајќи им ја на младите уште од најрана возраст можност да го запознаат бизнисот како една независна професија и опција во потрагата по работа;
- Задолжителна секојдневна физичка активност, како предуслов за зачувување и јакнење на здравјето на младите генерации,

бидејќи физичкото образование е исклучително важно за физичкото и психичкото здравје на учениците и студентите;

- Воведување на специјализирани училишта за негувателки и хигиеничари и системско разрешување на нивниот статус;
- Бесплатен превоз за учениците до средните училишта на територија на цела држава, или пак покривање на 75 отсто од трошоците за превоз за средношколците низ цела Македонија;
- Во високообразовните институции да се воведат бесплатно студирање за успешни и редовни студенти;
- Изградба на модерни студентски домови во Скопје, Штип, Битола и Тетово;
- Намалување на партиципацијата за магистерските и докторските студии, со цел земјата да ја развие истражувачката дејност и да им овозможи повисок степен на образование на сите социјални структури;
- Укинување на екстерното тестирање и воведување на стимулативен систем за евалуација на знаењето и подобрување на образовниот процес;
- Развој на системот за доживотно учење, вклучувајќи ги формалното, неформалното и информалното образование;
- Продолжување на реформите во образованието, исполнување на обврските предвидени со Болоњската декларација;
- Зголемено учество на вклучување на Република Македонија во ЕУ програмите за образование и млади;
- Воспоставување на националниот систем за заемно признавање на професионални квалификации согласно директивата 36/2005 на Европската заедница;

- Обезбедување усогласеност и примена на одредбите на ЕУ за креирање на образование поврзано со потребите на пазарот на трудот;
- Поддршка за сите оние кои ќе објавуваат трудови во странски стручни списанија.

Демократскиот сојуз знае дека инвестирање во образованието е најсигурен пат за создавање силни индивидуи и силна држава.

12.1 Негување на културата

Културата е основен белег на еден народ, и затоа сметаме дека треба да направиме многу повеќе, за да можат талентите да создаваат, да творат и да ги промовираат културните вредности.

Во Македонија има многу таленти, писатели, скулптори, артисти, уметници, сликари и др.

Демократскиот сојуз посебно ќе го поттикнува културното творештво на младите уметници.

Ќе им дадеме шанса на сите.

13. ПРОМЕНИ ВО ОБЛАСТА НА ЗДРАВСТВОТО

Демократскиот сојуз смета дека се неопходни промени и подобрување на сотојбите во здравството во Република Македонија и тоа веднаш!!!

Клучни приоритети за Демократскиот сојуз се:

- Здравствен систем кој овозможува универзална здравствена заштита на сите граѓани дури и на оние без здравствено осигурување преку формирање на посебни фондови за посебни категории на граѓани;

- Зголемување на квалитетот на здравствените услуги, намалување на здравствените трошоци и зголемена достапност на здравствените услуги;
- Зголемена достапност на здравствените услуги преку отварање на амбуланти и аптеки секаде каде истите не постојат или мобилни единици кои ќе се грижат за населението;
- Зајакната примарна заштита на населението со поактивно учество на семејниот лекар, редовни периодични прегледи и задолжителни скрининг програми за пациенти со фамилијарна анамнеза за малигни, срцеви заболувања и дијабетес;
- Целосна трансформација на “мој термин“ преку предвидување на доволно време за медицински третмани (најмалку 30 минути) на пациентите и определување на доктори од терцијалната дејност за прием на пациентите со приоритетен упат и др.

Во оваа насока предлагаме формирање и развој на модерни регионални клинички центри;

- Отворање на повеќе единици на Итна медицинска помош;
- Обезбедување на специјализации на гинеколози и нивно распределување во сите подрачја од државата и делување во правец на превенција;
- Воведување на стандарди и сертификација во медицинските лаборатории ширум државата;
- Континуирано и планско обезбедување на специјализации по педијатрија, патологија, анестезиологија, медицинска биохемија кои се дефицитарни во државата, но и финансиска поддршка на оние доктори кои ќе специјализираат во странство, како и намалување на трошоците за специјализации за 50%;
- Обезбедување услови за здравствена заштита на лица со посебни потреби во регионалните центри (Скопје, Штип, Струмица, Охрид);

- Рамноправност во доделувањето на концесии за стоматолошки ординации и ревидирање на висината на капитацијата;
- Право на паровите кои лечат стерилитет и до 5 пати ИН ВИТРО на сметка на ФЗО, а во специфични случаи без ограничување;
- Покрај задолжителниот, воведување дополнителни, доброволни, здравствени фондови кој ќе овозможат услуги на повисоко ниво од основниот пакет на здравствени услуги. На овој начин ќе се мотивираат здравствените установи од секундарна и терциерна дејност да воведуваат нови, современи методи и техники, да ги подобруваат условите за работа, со што јавното здравство би ја зголемило конкурентноста во однос на приватното.

Со цел подобрување на статусот на здравствените работници, Демократскиот сојуз ќе работи на обезбедување услови за:

- Зголемување на квалитетот на нивното образование, можностите за континуирана стручна едукација и соодветно и сèопфатно вреднување на нивната хумана, високо етична и стресна професија преку принципот на стимулирање, а не на казнување;
- Можност за дисперзирано работење на докторите ширум државата во медицинските центри каде е потребно обновување на техниките во работењето, новите методи кои искусните специјалисти доктори „гости“ би ги пренеле на своите колеги. Со ова би се постигнало истовремено стимулирање со валоризирање на трудот на едните и стимулација со знаење на другите;
- Платите на докторите и другите здравствени работници да бидат на исто ниво како што се судии, обвинители, директори на јавни претпријатија и сл. Во оваа насока ќе предложиме закон за заштита на докторите и здравствените работници;
- Доследно спроведување на Законот за дополнителна дејност, како начин за задржување на експертите во врвното-терцијално здравство;

- Плата во висина од 80% за сите што специјализираат и без било какви законски обврски да останат да работат во домашни јавни здравствени установи.

14. ЕФИКАСНА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА

Демократскиот сојуз смета дека земјоделството како стопанска активност е од егзистенцијално значење за Република Македонија, како заради обезбедување храна за населението, така и заради обезбедување вишоци на одредени земјоделски производи за извоз. Во тој поглед ќе ги сочуваме сите придобивки на досегашната развојна и инвестициона политика и ќе ги отстраниме постоечките слабости.

Земјоделството во Република Македонија има мошне солидни основи како во примарното производство така и во неговата надградба (сточарството) и преработувачката индустрија (млекарска, производство на сточна храна, шеќерна, маслодајна, тутунска).

Но, се цени дека последиците на неконтролираните миграции село-град се напуштени и необработени површини. Така, од географската карта се бришат цели населби и реони, а парцелите од поранешните населби се оставени како ледини. Од тие причини ефективната сеидбена површина на Републиката се намалува. Република Македонија е дефицитарна како во лебно жито (пченица и рж) така и во добиточна храна (јачмен, пченка).

Познато е дека Република Македонија има аридна клима, поради што сушите се редовна појава и претставуваат лимитирачки фактор во производството. Единствена одбрана од тоа е обезбедувањето на достапни количини на вода во акумулациите и нејзино рационално користење. Кон водата треба да се развива култ со девиза дека не треба да се испушти ни капка вода не искористена. **Демократскиот сојуз ќе се залага за рационално користење на водостопанските системи и изградба на нови водни акумулации.**

Демократскиот сојуз ќе го поддржи и стимулира производството на здрави земјоделски производи и извозно ориентирано земјоделско производство. Утврдувањето на бенефиции за земјоделските производители и изградбата на систем за инвестиции и кредитирање, се првите предуслови кои ќе бидат исполнети за да се оствари целта. Ќе промовираме вградување на високи технологии во земјоделското производство, со цел задоволување на потребите на домашниот пазар и зајакнување на конкурентската способност, како дел од подготовката за засилено вклучување во европските пазари.

Демократскиот сојуз ќе работи на обезбедување материјална и социјална благосостојба на земјоделските производители и постигнување рамнотежа на релацијата село – град. Руралните области имаат свои можности за развој, кои би можеле да се поврзат со постојното производство, а тоа се однесува, пред се, на селскиот туризам, обновливите ресурси и органското производство во еколошки незагадените региони на Република Македонија.

Демократскиот сојуз ќе иницира формирање на приватна советодавна подрачна служба во сите општини (матичен агроном) која ќе работи на развој на земјоделието. Советодавната служба ќе се финансира – 1/3 од министерството за земјоделие, 1/3 од локалната самоуправа и 1/3 од самите земјоделци.

Оваа служба ќе вработи млади и стручни агрономи кои професионално ќе ги пратат најмодерните европски и светски достигнувања во земјоделието.

Советодавната служба земјоделците ќе ги советува за ИЗБОР НА КУЛТУРИТЕ кои треба да се одгледуваат на определено подрачје во зависност од климатските услови и пошироките пазарни потреби, ќе ги советува за ИЗБОРОТ НА СОРТИТЕ кои во локални услови ќе дадат најдобри резултати и ќе ги советуваат за НАЈДОБРИТЕ ПОДЛОГИ на кои ќе се одгледуваат културите. Сите земјоделци ќе бидат он лајн поврзани со советодавната служба (која ќе има свој метеоролошки центар или ќе биде поврзана со најблискиот таков центар) и во секое време ќе добиваат совети како да ги третираат културите (окопување, кроење, заштита од штетници, наводнување, проредување

на евентуално пребогатиот род, рок и начин на собирање на плодовите, како и соодветно нивно складирање).

Демократскиот сојуз се залага за тип на земјоделство, во кое растителната и животинската природа се компатибилни со рентабилното производство, кое, пак, ќе биде подготвено да ги задоволи растечките барања за здрави и високо квалитетни прехранбени производи од еколошко потекло. Ќе работиме на тоа јавниот сектор да биде тој кој со зголемената потрошувачка на еколошки и здрави производи, ќе врши нивна афирмација.

Субвенциите на земјоделците ќе бидат врзани во триаголникот: производител - откупувач - извозник.

Демократскиот сојуз е против употребата на генетски модифицирани организми (ГМО) во производството на храна.

Ќе инсистираме сите општини да донесат одлуки со кои ќе се прогласат за ГМО „слободни“, со што на нивната територија нема да може да се произведува и користи храна настаната од генетски модифицирани организми.

Демократскиот сојуз ќе предложи законски решенија за арондација и комасација (укрупнување на земјоделски површини), развивање на задругарството по примерот на Бугарија, Романија и Хрватска.

Решенијата за ефикасна земјоделска политика, Демократскиот сојуз ги заснова на анализа и посебно изработена Стратегија за земјоделство во соработка со експерти и стручни лица од оваа област.

15. ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ЗЕЛЕНА ПОЛИТИКА И ЧИСТ ВОЗДУХ

Секоја генерација е одговорна за користење на земјата и сите нејзини ресурси на начин кој ги задоволува нашите моментални потреби, но и да води сметка за идните генерации да можат да ги покријат нивните потреби.

Демократскиот сојуз ќе работи на заштита на средината во која живееме и работиме, на обнова и зголемување на шумските комплекси, заштита на водните ресурси и поттикнување на руралниот развој.

Демократскиот сојуз предвидува долгорочно планирање на користењето на природните богатства/ресурси, а посебно давањето под концесија и продажбата. Во оваа насока, мора да се води сметка за стратешките интереси, посебно да се води сметка за водните ресурси, шумите и сл.

Пренасочувањето кон обновливи извори на енергија ќе обезбеди долгорочни енергетски заштеди, ќе го намали исцрпувањето на природните ресурси и ќе овозможи снабдување со енергија по пристапни цени. Доколку не сакаме да се соочиме со предизвиците од евентуалното зголемување на цената на енергијата и зависноста од увоз, треба најитно да се почне со изградба на нови енергетски капацитети, да се користат алтернативни извори на енергија, но и да се создава традиција на штедење.

Демократскиот сојуз за намалување на загаденоста на целата територија на Република Македонија, а посебно во градот Скопје, ќе ги превземе следните мерки:

- Гасификација на РМ;
- Воведување и почитување на еколошките стандарди;
- Зголемување на зелените површини;
- Имплементирање на обврската на компаниите да постават филтри и
- Развивање на еколошката свест кај населението.

16. ПОВЕЌЕ МОЖНОСТИ ЗА СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Демократскиот Сојуз се залага спортот и спортските игри да заземат поголем простор на спортските терени и истите да афирмирани од медиумите.

Спортот е благородна игра, а спортистот амбасадор на добра воља.

Спортувањето донесува радост, чувство на солидарност, поттикнува дружење, гради комплетна личност со здрав пристап во животните проблеми. Спортот е глобален, културолошки, медиумски и економски феномен кој ги спојува сите луѓе во светот.

Демократскиот сојуз ќе работи на унапредување и промоција на спортот и поддршка на младите спортисти и ќе обезбеди услови за:

- Повеќе финансиски средства за спортот од Буџетот на Република Македонија;
- Развој на спортската рекреација на сите граѓани и изградба на спортско рекреативни центри;
- Збогатување на спортските активности кај сите категории на граѓани на Република Македонија;
- Поддршка и помош за професионалните спортисти и масовниот и екипниот спорт со изградба на нови спортски терени и опремување со нови современи спортски реквизити;
- Стипендии за млади и талентирани спортисти кои освоиле резултати на државни, меѓународни натпревари, олимписки и параолимписки игри, односно натпревари;
- Креирање на база на податоци за сите спортски клубови;
- Развој на младински спортски школи;

- Изградба на спортски објекти и терени во локалните самоуправи (затворени пливачки базени, атлетски стази, трим патеки, автомобилски-рели патеки, ски патеки и др.);
- Развој на екстремни спортови;
- Помош за програмите и проектите на спортските федерации во Република Македонија.

Преку спортот се создава здрав дух и основа за подобрување на здравјето на сите луѓе.

* * *

Демократскиот сојуз ја промовира оваа Предлог-Изборна Програма, **пред сè за да поттикне расправа и очекува идеи и предлози од граѓанските асоцијации, експертите, како и од граѓаните, кои ќе бидат вградени во Изборната програма на Демократскиот сојуз (2016-2020).**

Демократскиот сојуз е за ВИСТИНСКИ РЕФОРМИ,

Демократскиот сојуз е за ОБЕДИНУВАЊЕ И ПРОМЕНИ,

Демократскиот сојуз е за ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ И ШАНСИ ЗА СИТЕ!!!

**НИЕ СМЕ ЗА:
ПРОМЕНИ
ПРАВДА
ПРОГРЕС**